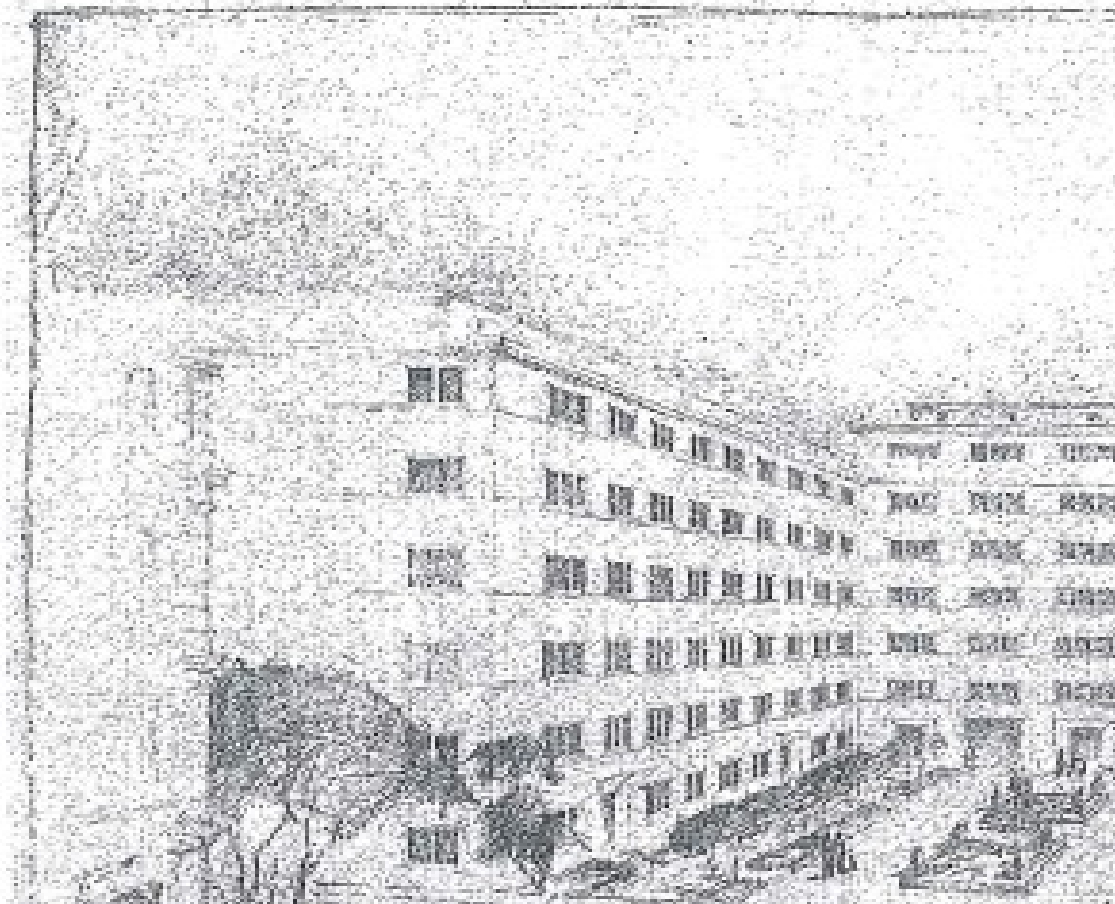

Knut Kjeldstadli

”Helt moderne”.

Uranienborgveien 11 Nord 1933-2008

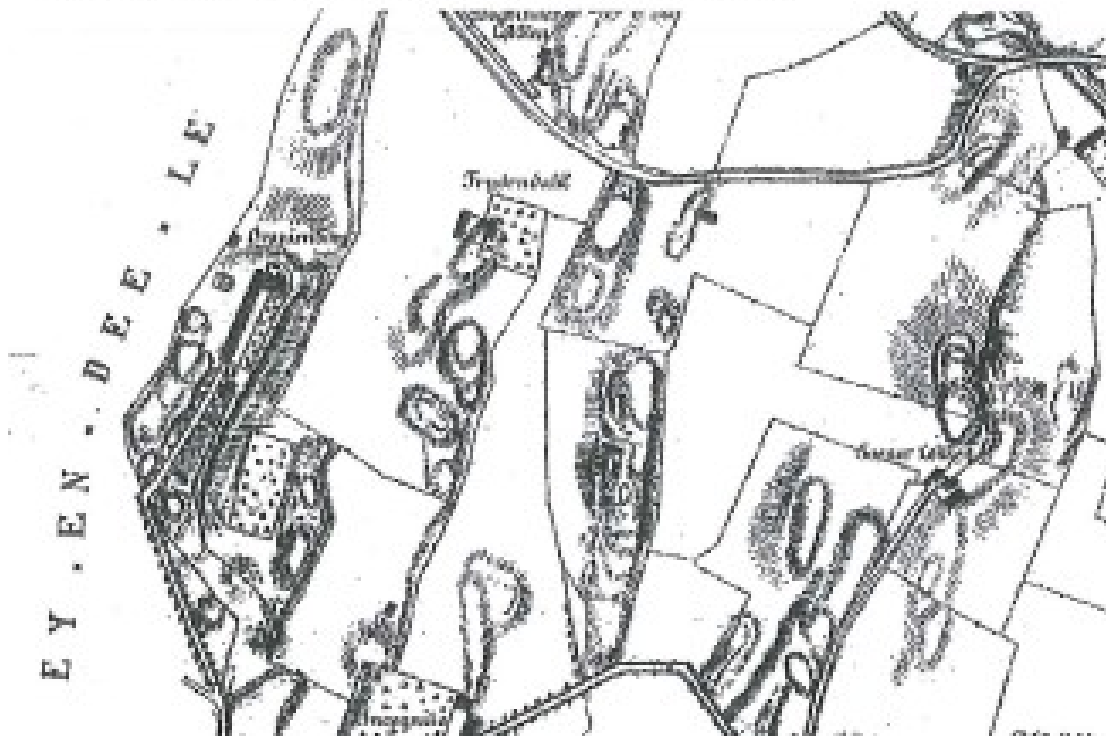
En gård er et slags mikrokosmos, med mange tråder filtret sammen. Denne vesle 75 års historikken er et forsøk på å rekke ut noen av disse trådene. Svært mange beboere har i disse åra hatt styreverv eller tatt på seg oppgaver som å holde takterrassen i fin stand eller å lukke porten om kveldene. Noen har gjort en særlig stor innsats i styret i en lengre periode. Men skulle en ha ytt rettferdighet til alle, ville lista blitt svært lang. Derfor: Ingen nevnt, ingen glemt av styremedlemmene.

La oss se hvor det begynte.

Vi kunne ha vært kongens park. Løkker og villaer

Vi i U11 bor hos kongen sjøl, kunne en mene. Men før vi kom dit, hadde mye skjedd. Etter en brann i 1624 ble byen flyttet fra nåværende Gamlebyen til det som ble Kvadraturen i sentrum. Og den ble døpt om, fra Oslo til Christiania. Da ble det behov for ny bymark for byborgerne også her vestpå. Flere gårdsbruk ble lagt ut for dette formålet i 1639. Et av dem var Aker gård, en av de store på 1500-tallet, som strakte seg fra fjorden i vest til nord for den daværende byen, blant annet over det som ble tomte vår. Bymarka var i starten utmark. Her kunne kyrne - for bybefolkningen holdt lenge kyr – finne gras. Hver borger fikk en teig som tilsvarte størrelsen på bygården. Denne felles bymarka ble etter hvert seksjonert. De som hadde borgerskap i byen, men altså ikke tjenestefolk eller eiendomsløse, kunne skaffe seg eiendomsrett til en *løkke*. Og hva er nå det, egentlig? De fleste kjenner vel ordet fra gardsdrift. Ei løkke eller lykkje er et område, gjerne med gras, som er innhegnet, altså lukket. I starten, på 1600- og 1700-tallet, var jordbrukssida ved løkkene ganske viktig. Kyrne ga fersk mjølk til byfolket, før bøndene i Sørkedalen, Maridalen og ellers i Aker satset på å selge til bymarkedet.

Utsnitt av kart over bymarka 1794-1795. "Vår" løkke Frydendahl Pebbervigen nederst til høyre er dagens Vika.

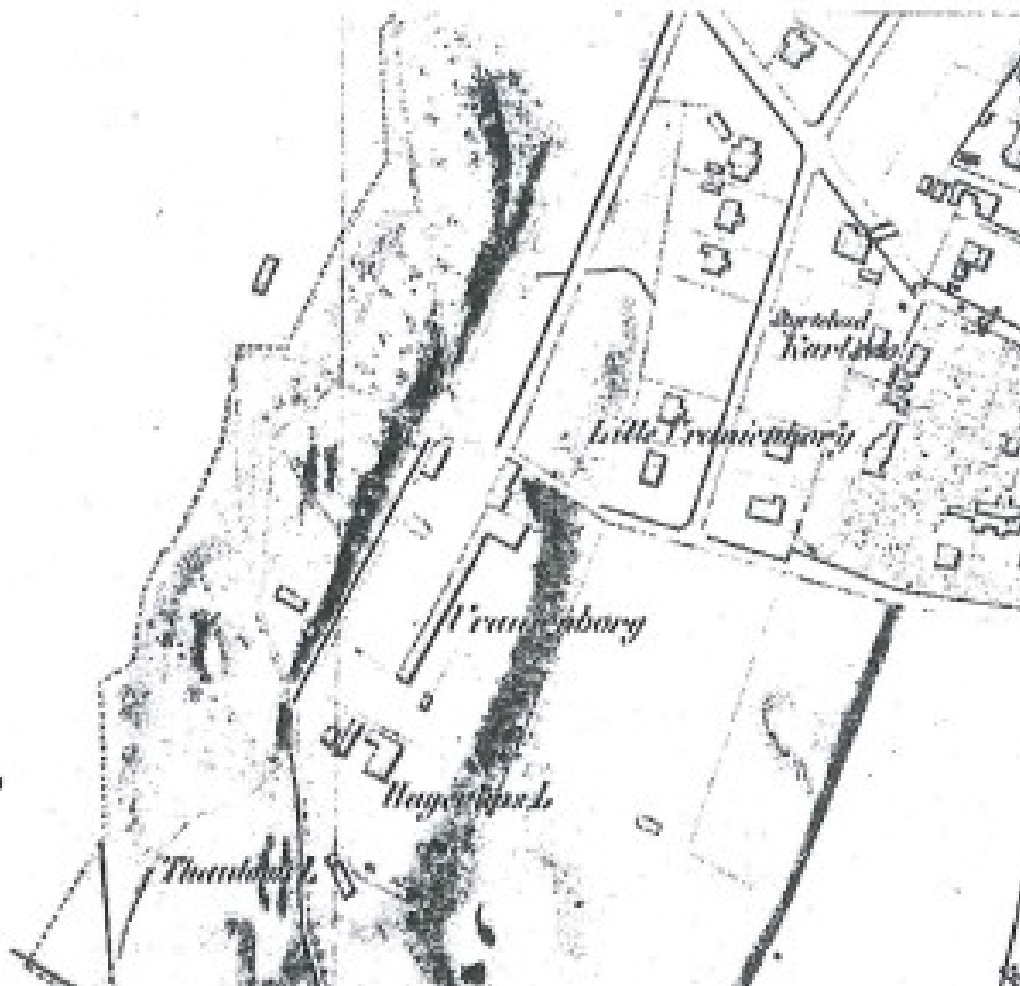

Utover på 1800-tallet mistet løkkene denne betydningen. De ble mer og mer lystgårder, altså et slags landsted, gjerne med en stor kjøkkenhage. Dit flyttet en ut om sommeren, men hadde samtidig en gård eller losji inne i byen. På løkkene kunne borgerne rekke, vandre i hagen, spille kjege og holde selskaper.

Løkkene hadde gjerne navn etter eieren; andre steder i byen lever jo stedsnavn som Ruseløkka, Keyserløkka eller Rodeløkka. Eller de kunne få navn etter kona til eieren, eller navn som så å si var mottoer for hvordan en ønsket å leve. De løkkene som kom til å inngå i Slottsparken, hadde vakre navn som Sommerro og Incognito - her skulle ingen forstyrres! Sommerro lå ved krysset Parkveien og Drammensveien og tilsvarer dagens Dronningpark. Incognito var nåværende Parkveien 49, og lå til det som i dag er Incognitogata. Andre løkker i området bak Slottet var Skinnerstuen (etter håndverksyrket skinner eller feldtbereder), Tullinbjerget, Bakkehuset, og Uranienborg, som lå nedenfor bergknausen oppe i Uranienborgveien.

Sør for Uranienborg lå ”vår” løkke – Frydendal, noen ganger skrevet Frydendahl. Løkka med dette optimistiske navnet var en av de eldre i området. Det antas at den ble dyrket opp og bebygd en gang etter 1715, av den seinere meget velstående eieren på Linderud gård, Erich Mogensen. Løkka hadde låve, eller lade, som en sa, og en stuebygning, som skal ha vært laftet, kvadratisk, i to etasjer og med pyramidetak, en vanlig type hus på løkkene. Skiftende eiere hadde Frydendal, før den i 1805 ble kjøpt av overkrigskommissær Carl Carlsen. Han eide også fra 1813 Uranienborg løkke, og Frydendal skal da blitt omdøpt til Lille Uranienborg og ha ligget på begge sider av nåværende Oscars gate.

I 1821 kjøpte Carl Johan løkka, så vi bor altså på kongelig mark. De eldre husene som i dag ligger mellom 11 Nord og bygårdene i Hegdehaugsveien, hørte også til løkka. De ble kalt Karlsro – kanskje døpt etter Carl Johan, men mer sannsynlig etter Carl Carlsen? Smia på høyre sida av passasjen skal ha vært brukt til hovslageri for Slottet. I det panelte hvite tømmerhuset til høyre fra 1860 har det bodd mange personer og drevet mange virksomheter; etter krigen var det iskiosk - Murhuset til venstre har vært bad. Ifølge J. W. G. Næsers kart fra 1858 var det her ”Styrtebad”, altså et dusjanlegg. Mange hadde jo ikke eget bad. I 1871 ble det nåværende murhuset bygd over det gamle styrtebadet. Herfra gikk vannrør til hagene i Homansbyen. - Kanskje var Carl Johans kjøp av løkka i 1821 en del av en idé om en større slottspark, som skulle ha strukket seg med utløpere helt til Bygdøy. Men dette ble gitt opp i 1840-åra.

Så i 1850 utparsellerte Oscar I parseller fra løkka. En part i nord ble lagt ut som en del av Homansbyen. En mindre part, som omfattet vår seinere tomt, ble solgt til i 1849 til den 43-årige kabinettsskammerherren Wolfgang Wenzel Haffner, og gitt nytt matrikelnummer – 55C. Haffner var sjøoffiser. Han hadde i ungdommen deltatt på tokt med en svensk-norsk eskadre i 1828 som var sendt ut for å beskytte skipsfart mot de såkalte røverstatene. Det var de arabiske fyrstedømmene i Nord-Afrika, som vekselvis ila passertoll, plyndret skip og tok mannskap til fange. Han var ”kavaler” og lærer for flere svenske prinser, før han gjorde videre militær og politisk karriere. Han var marine- og postminister fra 1861 til 1869. Avgangen hans dette året er blitt sett som et forspill til kampen for å innføre parlamentarisme og ministeransvarlighet overfor Stortinget. Haffner ble, som en ihuga rojalist og kongevenn, til slutt konstituert norsk statsminister i Stockholm i to uker under ministerkrisa i 1884, da Venstre til slutt overtok. Haffner rev den gamle løkkebygningen og bygde i 1851 en ny villa i mur. Stilen er kalt romansk klassisisme, med buete vinduer og antikke ornamenter på sidegavlene. Fra verandaene ledet trapper ut i hagen.

Familien til kaptein og skipsreder Jens Amundsen flyttet inn i dette huset i 1872. Da Uranienborgveien ble opparbeidet i 1870-åra, ble eiendommen nummer 9. En av de fire sønnene, Roald, var da tre måneder gammel. Som liten gutt kunne han stå på ski i den bakken som nå begynner i dagens Uranienborgpark. Roald Amundsen flyttet herfra i 1893, men han tok navnet "Uranienborg" med til den villaen han seinere bygde på Svartskog, etter å ha tjent rimelig godt på polferdene sine. Fotografier fra U 9 viser en hage med store løvtunge trær og busker. Kart fra 1888 viser plener og slyngende gruslagte hageganger. Her var springvann og blomster. Dette var ikke lenger en løkke, men en *villa*, altså et frittliggende, representativt hus med hage, der eieren normalt bodd hele året. Homansbyen gir gode eksempler.

Vi kunne ha vært et teater. Nabohusene

Lenge var hele området ”Bag Slottet” temmelig landlig. På Næsers kart fra 1858 ser en opparbeidede hager i den firkanten som er avgrenset av Parkveien, Hegdehaugsveien og de gatene som seinere skulle bli Oscars gate og Uranienborgveien. Rester av denne bebyggelsen ligger der den dag i dag. Det er Parkveien 27, 29 og 31, altså husene til Bertel O. Steen og nabovillaene, der blant annet komponisten Halfdan Kierulf og forfatterinnen Camilla Collett bodde. Bak villaene ligger fortsatt noen mer beskjedne bakbygninger fra denne tida.

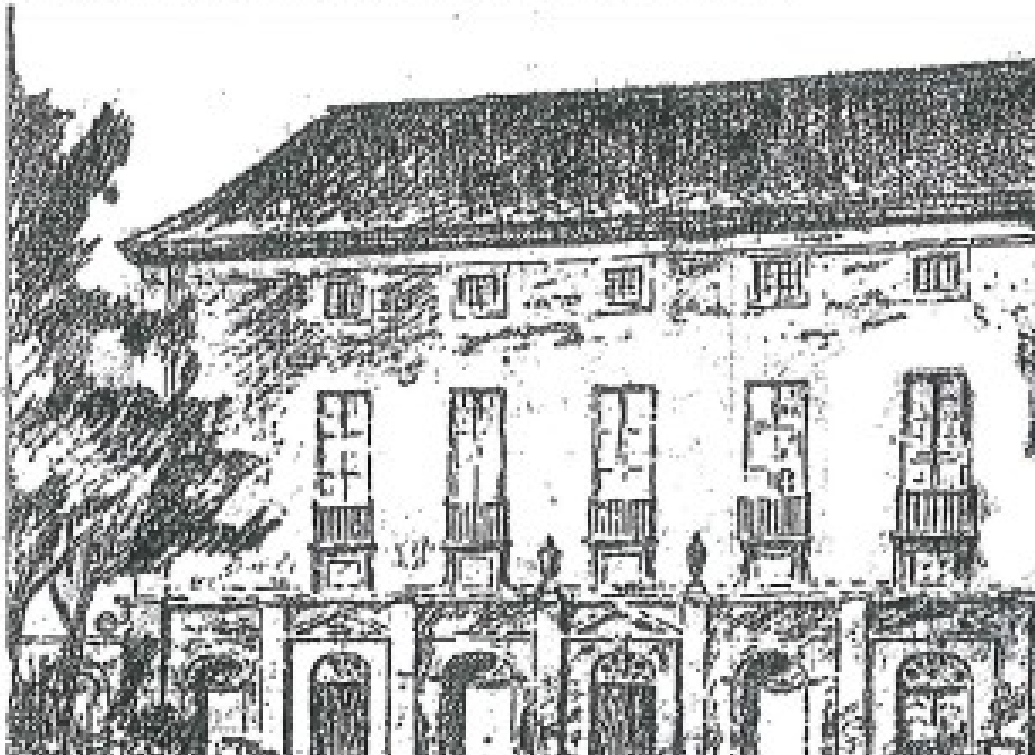
Det skulle bli mer tettbygd. På Krums kart fra 1888 ser vi at Uranienborgveien nummer 1, 3, 5 og 7 er større gårder uten hage, som nå. Og i Hegdehaugsveien var det både leiegårder og bedrifter, som på tomte i øst, med bakeri, med sin høye pipe. Herfra luktet det langt inn i etterkrigstida godt av ferskt brød. Disse nye leiegårdene på kartet i 1888 er del av den moderne murbyen, storbyen, som hadde vokst fram. Kristiania hadde passert 100 000 innbyggere, som i Europa ble regnet som minstetallet for å være storby.

Men Uranienborgveien 9 holdt fortsatt ut som villa med hage, sammen med naboeiendommen Oscars gate 30, som lå på hjørnet. Kartet viser også en gjennomgangsvei, gjennom hagen, fra Uranienborgveien til Hegdehaugsveien. Den er hjemlet i en avtale fra 1876 mellom eierne av de aktuelle eiendommene i Hegdehaugsveien og eieren av Uranienborgveien 3. Dette var hovedhuset på Haffners løkke. Den omfattet altså også tomtene til nåværende nummer 9 og 11. En skilte i avtalen ut et veistykke” som aldri skal kunne bebygges”; dermed har vi veirett på den brulagte veistumpen ut til Hegdehaugsveien, i eldre tid kalt Badehusgaden.

Flere av de nærmeste nabobyggene har hatt en broket historie. Uranienborgveien 2 var bygd som en todelt villa i 1887, for en offisersfamilie. Nokså raskt ble det solgt til godseier Odilon Baltazar Hannibal Haneborg, som var oppfinner av en dreneringsmaskin, som ble prisbelønt på en utstilling i Paris i 1897. Eiendommen har seinere huset private leietakere, videre den russiske ambassaden fra 1907, den tyske fra 1917 og så igjen fra 1922 den sovjetiske handelslegasjonen og seinere ambassaden under den revolusjonære Alexandra Kollontays ledelse. Huset har vært tatt som offisersklubb for Gestapo og seinere for Tysk Røde Kors under okkupasjonen, og har vært leid ut seinere til Rings Danseinstitutt og

Landslaget Norsk Brukskunst. Institusjonen Fritt Ord og Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening overtok som eiere i 2000. Uranienborgveien 7 ble i 1884 skolebygning, for den kjente Otto Anderssens skole. I 1907 ble Anderssen bestyrer ved Det pedagogiske seminar, som skulle lære opp universitetskandidater til å bli lærere. Sigurd Halling overtok. Hallings gutteskole holdt til her til den etter en brann i 1909 flyttet til Oscars gate 30. Her var det middelskole og gymnas til 1935. Huset i Oscars gate 30 tjente lenge som lesesal for Universitetet, men ble revet i 1969 for å gi plass til den hjørnebygningen som står i dag.

Arkitektskisse fra 1918 av det som skulle bli et nytt teater, tenkt på nåværende atriet. Til høyre Uranienborgveien 9A.

Den løkka som Frydendal hadde utgjort, ble mer og mer spist opp av bebyggelse. På det arealet som kom til å hete Uranienborgveien 9, kom i 1896 et kongelig hospits, det huset som nå er 9A. Dette var et overnattingssted for personer som ledsaget rangpersoner eller hadde andre ærend til Slottet, men som ikke ble innkvartert der. Her var flere sovesaler. Arkitekt var Ingvar Hjorth, som ellers tegnet blant annet Kunstindustrimuseet og Norges Bank, som ble Museet for samtidskunst.

Historien til det andre huset mot Hegdehaugsveien er litt vanskeligere å få tak i. På granittportalen rundt døra står årstallet MDCCCLX, altså 1860. Men stilen tyder på at gården er yngre, og at portalen kan være flyttet hit. Huset skulle komme til å flette seg inn i norsk kulturhistorie og politisk historie. I norske forfatterkretser var det før første verdenskrig et ønske om å grunnlegge et teater som skulle være et forum for ny norsk dramatik, et litterært teater, der en kunne prøve ut nye former. Ideen ble lansert i 1910 av forfatterne Peter Egge og Johan Bojer. I 1917 kom et opprop, der det het, at sjøl om Norge hadde hatt en Henrik Ibsen, var teaterforholdene dårlige. ”Den gode skuespillkunst kommer hos os mer og mer i skyggen av kinematografene, som neppe gir tilsvarende åndsverdi verken for gammel eller ung.” I 1918 ble teaterselskapet stiftet, med midler både fra redere og mer vanlige folk, økonomisk sett. Blant flere mulige tomter falt valget på Uranienborgveien 9A og 9B, som var tomte innafor med restene av løkkehagen. Planen var å la husene ut mot Hegdehaugsveien stå, og å bygge teateret på tvers av det som nå er atriet. Arkitektskisser finnes. Men tidene ble dårlige; det var ikke midler til framdrift. Til slutt ble tomte og husene solgt. Men ideen ble seinere realisert – i det som i dag er Oslo Nye Teater.

Det norske Studentersamfund hadde lenge vært på jakt etter et nytt lokale, etter at det i 1918 solgte sin gamle samfunnsbygning i sentrum. Flere prosjekter ble vurdert i de

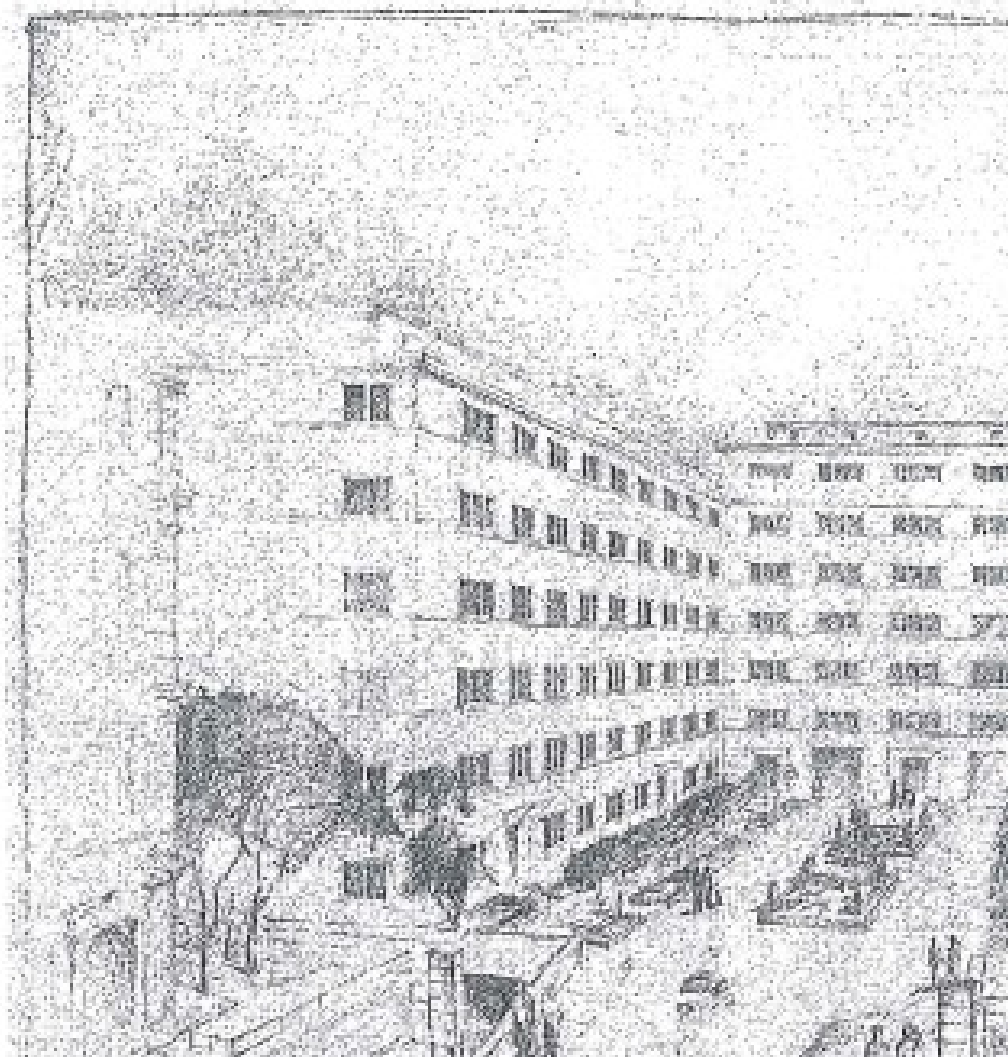
kommende åra. I februar 1926 kjøpte DNS Uranienborgveien 9 A og 9B av A/S Det Nye Teater. DNS fikk imidlertid økonomiske problemer. Så i 1930 solgte samfunnet Uranienborgveien 9A og hagen til familien Billung. Med i kjøpet var også hagetomta innafor, 9B – siste del av løkka, som så ble solgt videre og ble tomt for våre bygg rundt atriet. Nummer 9A ble restaurert ved arkitekt Ulf Nyquist, medlem av familien som har eid huset hele tida siden den gang. Han har seinere blant annet tegnet Torshov kirke.

I dagens frisørsalong i 9A holdt lenge en grønnsakshandlerske til. Under det siste året av okkupasjonen brukte Siv.org, altså den sivile motstandsorganisasjonen, dette lokalet som lager og distribusjonssentral for å kjøre ut mat til folk som lå i dekning i ulike leiligheter i byen. Lastebilene kom og gikk – mens Hallings skole litt opp i gata var brukt som kaserne for et par hundre tyske soldater. Den 26. mai 2008 ble ”Butikken” minnet ved en seremoni og avduking av en av de blå byhistoriske plakettene fra Selskapet for Oslo Byes Vel.

Studentersamfundet mente i 1918 å reise et eget nytt hus, men det landet på å ominnrede bygningen som nå er nummer 11A. Blant annet ble det plass til en stor spisesal i andre etasje, og det rommet i første etasje også en skikkelig brun kafé. Så her hadde Mot Dag, den kommunistiske akademikerorganisasjonen som dominerte DNS i mellomkrigstida, sitt hovedkvarter. Etter krigen hadde DNS fortsatt kontorer her; møtene ble holdt i Dovrehallen til samfunnet flyttet inn i Chateau Neuf i 1971. Nummer 11A hadde fra 1970-tallet ulike eiere, blant annet det arkitektfirmaet som planla flyplassen på Gardermoen. For noen år siden ble huset overtatt av ”eiendomsutviklere”, som pusset det opp og stykket det opp i vel 30 småleiligheter. Beboerne i vår gård merket vel dette mest ved at det felles søppelskuret ble revet i 2005 – for å gi rom til to parkeringsplasser til de nye beboerne i 11A.

Vi var helt moderne. Bygget

I 1930 begynte arbeidet med gårdkomplekset vårt. Entreprenørene, Bakke og Dybvik, var resultatet av en fusjon i 1927 mellom firmaene til murmester Johs. Bugge Bakke og ingeniør Ole E. Dybvik. Sammenslåingen var tidstypisk. Den eldre murerkunnskapen var god nok. Men med større bygg, med mer kompliserte tekniske installasjoner som heiser og sentralfyring, kom behovet for en ny type kyndighet, for ”teknikkens menn”. Og større og flere anbud krevde at et firma også hadde spesialister i kalkyler. Kompleksiteten viste seg i antall kommunale instanser som skulle ha melding ved slikt bygg. Denne saksgangen kan følges i papirer for gården fra 1930 til 1932, som nå er i Plan- og bygningsetaten: bygningssjefen, brannsjefen, reguleringssjefen (for å sikre at tomte er riktig avgrenset), vann- og kloakkvesen, vannverksjef, helserådet, brannstyret, bygningsinspektøren, fasaderådet, heisinspektøren, rådmann for 2. avdeling – og dessuten Arbeidsdepartementet, for å få godkjent en dispensasjon fra forskriftene.

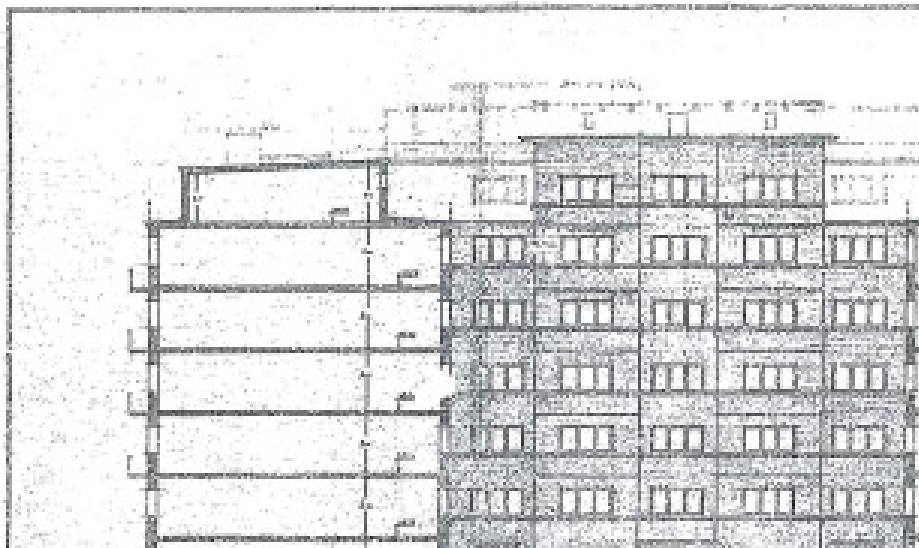
Murmester og ingeniør var et kompromiss eller allianse mellom to byggetradisjoner som i mellomkrigstida stod nokså stritt mot hverandre: På den ene sida stod det tradisjonelle teglpartiet, støttet av murmestrer, en del bygningsarbeidere, tradisjonelle arkitekter og Aftenposten. På den andre sida stod betongpartiet, som omfattet en del storentreprenører, funksjonalistisk orienterte arkitekter og modernismens stadige talerør – Dagbladet. Når en den gang var så opptatt av byggeteknikker, var det også fordi det ble bygd svært mye i Oslo på 1930-tallet. Sjøl om det var harde tider med arbeidsløshet, var det i byggebransjen en slags motkonjunktur. Store boligkomplekser som Iladalen ble bygd. Og forretningsgårder som den dag i dag preger sentrum, spratt opp. De var alle bygd i den nye stilen, funksjonalisme, som også U 9C, 11B og 11C representerer i en forsiktig utgave. Arkitekt for gårdene våre var Fritz Jordan, som også hadde tegnet den Uranienborgveien 7 etter brannen. Han var en habil fagmann etter gårdene å dømme, men ikke en som har satt så markerte spor etter seg at han omtales i arkitekturhistorier for Oslo.

Bakke og Dybvik bygde gårdene for egen regning,” på spekulasjon”, som det het. Det var ikke så negativt som det kan høres ut. Det betydde at en ikke visste hvem som skulle kjøpe andeler i gården; det ville en se når tida kom. Da firmaet tok til med Uranienborgvei-komplekset i 1930, hadde det flere større gårder bak seg. Og dette ”storbygget” som det het i reklamen, skulle bli ”helt moderne”. Det ble omtalt i boka ”Det nye Oslo. Billeder og Tekst” som kom i 1933. Boka var en blanding av presentasjon av byen og av ulike firmaers egenomtale. Slik skriver Bakke og Dybvik om våre gårder:

Bygningene inneholder i alt 116 leiligheter, helt moderne, vesentlig 2 værelser, pikerum, hall og kjøkken, Bygningen har centralopvarmning, tilberedning av varmt vann og dessuten har bygningene felles radioantenne, 30 meter over bakken. Det er bare å sette kontakt i veggen, så er forbindelsen der.

”Helt moderne” var stikkordet. De som lagde gården, strebet virkelig etter det moderne. På den perspektivtegningen over komplekset som i 1930 ble levert til Byplankontoret, er det tegnet inn en bil, som med åpen kalesje kommer susende ut av gårdsrommet med fartsstriper bak seg. Det moderne, både som ideal og som noe faktisk, ser en i detaljer. Disse er også i dag minner om hvordan mange folk på 1930-tallet syntes de levde i en ny tid. Det gjaldt ikke minst ny teknikk: Her kom for eksempel ringeklokker lagd av bakelitt, et materiale som var forløperen for plastikk. Her var tavler over beboerne med tidas typiske ”funksjonelle” bokstaver, originalen kan en fortsatt se i E-oppgangen. Her var bruk av betong med tilslag av ulike andre materialer, som i portalene rundt inngangsdørene eller i trappene. Komplekset 9C-

11B-11C må ha blitt oppfattet som et bygg som ga en viss prestisje. I en annen bok, en oppfølger til boka om ”Det nye Oslo”, annonserte ingeniør Kåre Ugland for alle sine oppdrag som bygningsteknisk konsulent – og brukte et foto av de tre gårdene som illustrasjon.

De større leilighetene var planlagt med en entré, som førte inn til det litt besynderlige gammelmodige rommet som ble kalt en ”hall” (uttalt på engelsk: *håll*). Ideen er jo hentet fra atskillig mer herskapelige hus, *mansions*, der en kom inn til en stor peis etter å ha reist langt på kalde dager. Fra hallen kom gjesten til en stue og en spisestue. Mye plass er med andre ord satt av til representasjon. I tilknytning til denne lå anretningen, kjøkkenet og ”pikens værelse”. Så var det et stort soverom for ekteparet, bad og WC – noe barneværelse var ikke planlagt. Vannklosett og bad var for øvrig også et tegn på det moderne 1930-tallet; i 1920-tallets leiegårder i Oslo var det ikke standard.

Gården fikk en rekke tekniske installasjoner. Det kullfyrte sentralvarmeanlegget var levert av Christian Wisbech A/S, som også leverte personheisen. Det var søppelnedkast fra A/S Kernerator til et forbrenningsanlegg. Det ble regnet som smart og moderne. Men søppelet måtte være skikkelig pakket inn: ”Matavfall må siles omhyggelig og pakkes inn i papir”. Og så var det annen teknisk innmat: tilførselsrør for ferskvann og soilrør for avløpsvann, og røykpiper fra søppelovnene, sentralfyringsanlegget, bryggerhuset og kaminene.

Byggeteknisk ble gårdene utført med en skjelettkonstruksjon av jernbetong, utmurt med teglstein. Ytterveggene er murt med 1 ½ stein, muren er utført som det som kalles fakverk, understøttet av dragere i jernbetong i annen hver etasje. Mot Uranienborgveien er fasadene spekket, altså murt med bar teglstein med mørtel i fugene. Ellers er de pusset og malt.

Fasaden mot Uranienborgveien ble et konfliktpunkt. Det kommunale Fasaderådet, som skulle ivareta estetikken ved bygg, reagerte sommeren 1933. Papirene gir ikke full beskjed om grunnen. Men byggherren hadde ønsket å heve sjuende etasje; rådet godkjente ikke endringen. Ja, ingeniør Dybvik ble om høsten faktisk fratatt retten til å stå som ansvarlig for betongarbeider i Oslo i ett år framover.

Bakke og Dybvik førte opp både Uranienborgveien 9C, 11C (vår gård) og 11B. Nummer 9B er som nevnt den felles åpne gårdsplassen som danner et atrium, et rom, mellom gårdene. Etter oppnummereringen av oppganger i Oslo i forbindelsen med folketellingen i 2000, ble de tre oppgangene våre omdøpt til Uranienborgveien 11E, 11F (midtoppgangen) og 11G. U 11C ble nå en oppgang i naboblokka. Gården og sameiet vårt ble i 2002 registrert som Uranienborgveien 11 Nord.

Gården ble overdratt fra entreprenørfirmaet til A/S Uranienborgveien 11C ved den første generalforsamlingen i 1933. Dette var et aksjeselskap eid av beboerne. De som hadde store leiligheter, hadde tre aksjer; mindre leiligheter og butikkene hadde to aksjer. Samtidig som beboerne altså var aksjeeiere i et felles selskap, var de også leieboere i dette selskapet, og betalte husleie. Entreprenøren, ingeniør Dybvik bodde sjøl i gården, i en av de større leilighetene i sjuende etasje. Og han var med i det første styret. Men beboerne syntes det var mest ryddig at han ikke satt på begge sider av bordet, så han ble stemt ut av styret i 1935. En tid etter flyttet han også fra blokka.

Vi har vært middelklasse. U 11C-beboerne

Hva slags folk var det så som flyttet inn i et slikt nytt boligaksjeselskap på Oslo vest i 1933? Den kommunale folketellingen dette året gir beskjed. Det var en klar dominans at det som ble kalt ”den nye middelstanden”, det vil si ansatte ”funksjonærer” - motsatt ”den gamle middelstanden” som omfattet sjølstendige næringsdrivende. Skulle en prøve seg med enda finere skiller, kunne en med engelskmennenes sans for sosiale distinksjoner si at i de større leilighetene bodde det ”lower upper middle class”. I de mindre bodde ”midlere middelklasse”. Her var en viss overvekt av ansatte i privat næringsliv, som forlag, bank, klesmagasin og mekanisk verksted. Blant mennene fantes tre ingeniører. Foruten entreprenør Dybvik bodde også den tekniske konsulenten for bygget i gården – det burde være garanti for godt arbeid, skulle en tro. Her var også en grosserer, en avdelingssjef, en agent, en revisjonssjef, en korrespondent – og et yrke som var typisk for den nye tida, for ”det moderne”, en reklameassistent. Her var også flere høyere funksjonærer i stat og kommune – en rådmann i kommunen, en pensjonert lege og sanitetsmajor, en pensjonert postmester, en sekretær i Likningsvesenet og en overkonstabel. En sakfører var ansatt på Høyres kontor, en lakei arbeidet på Slottet. Også en lektor ved Norsk Folkemuseum bodde her, Knut Greve. Han skreiv en brei skildring av den nye middelstanden i verket ”Norsk kulturhistorie”, som kom ut i 1942. Han kunne gjøre feltstudier i egen gård. Innslaget av arbeiderklasse var lite. Her bodde én tilskjærer av klær på et militært verksted. Én var elektriker, for tida arbeidsløs står det på folketellingsskjemaet. Også det var tidstypisk - 1932-1933 var toppåra for mellomkrigstidas arbeidsledighet. Noen står oppført som pensjonist.

En høy andel av kvinnene var eller hadde vært i arbeid utenfor hjemmet, også det et moderne trekk når det gjaldt middelklassen. To yrker dominerte – kontordame og lærerinne. At kvinneyrkene lå litt nedover på ”rangstigen” i forhold til mennenes, var også det gjengse ellers. Det vanligste yrket var kontordame, det gjaldt i alt ni av kvinnene i gården. De fleste var ansatt i private firmaer. En var i Norges Samfundshjelp, en kamporganisasjon på høyre fløy, som oppfattet seg som det borgerlige samfunnets nødverge mot arbeiderbevegelsen, og blant annet under streiker hadde organisert ”frivillige”- eller ”streikebrytere”, alt etter som en ser det. Liknende yrker var kassererske, bokholder, telefondame og ekspeditrise. Ellers huset gården mange leieboere med nok et utpreget yrke for kvinner i middelklassen – lærer. Hele seks var pensjonerte lærerinner, i tillegg kom skoleinspektrisen i Aker kommune (nåværende ytre by), en barnepleierske og en sykepleierske. En mer uvanlig syssel hadde en kunstveverske. Og så var det én kvinne i et arbeiderklasseyrke, som syerske på fabrikk. Seks

hushjelper bodde i husholdene i gården. I tillegg var flere kvinner hjemmearbeidende, husmødre.

Om vi tar en rask kikk framover ti år, ser vi i 1943-skjemaene liknende yrker og en del nye, som inspektør i et busselskap, bidragsfogd i Forsorgsvesenet, lagersjef, musiker i Filharmonisk selskap, organist og lærer. Fortsatt er arbeiderklasseinnslaget lite; en elektroformann var jo så å si halvveis til middelklassen, en blikkenslagermester representerte ”den gamle middelstanden”. Ingen var arbeidsløse; ledigheten forsvant under okkupasjonen på grunn av tyske anlegg m.v. Kvinnene hadde fortsatt høy yrkesdeltaking, særlig blant døtre og ugifte. Et nytt yrker var autpsykegymnast; dette var den tida da fysioterapi etablerte seg som et seriøst tilbud. Her var også blant annet frisørdame, stenograf, gymnastikklærerinne, tegner, laboratorieassistent på universitetet, en butikkbestyrerinne og mer atypisk - en frihandlerske, altså en som drev for eksempel med torghandel.

Fernanda Sparre Smith har bodd i Uranienborgveien 11 Nord fra 1936.

Fernanda Sparre Smith, som er født 1921, er gårdens superveteran. Hun flyttet inn i 1936 sammen med mor, to brødre og en søster. Familien kom da fra Bergen, der de hadde måttet gi opp huset sitt etter at faren døde. Kulturelt tilhørte familien definitivt utdannet middelstand; broren Valdemar ble pianist, Viktor ble maler, Sunniva gikk på Kunstakademiet og spilte fløyte. Fernanda ble etter krigen utdannet ballettdanser hos Gerd Kjølås og ble seinere sjøl en kjent dansepedagog. Men økonomisk kunne middelstanden ha det karrig. Barna ga alle penger til moren, forteller Fernanda. Moren på sin side registrerte seg under krigen som blodgiver. Da hadde hun rett på nysilt melk, ikke bare skummet, melk som gikk til barna.

Typisk for den nye utdannete middelklassen i Oslo var at den rommet mange innflyttere. De var ofte folk som hadde flyttet til hovedstaden og tatt utdanning og så var blitt i byen. Vel to tredeler av beboerne i U11C i 1933 var ikke født i Oslo. Mange i gården kom fra Østlandsbyer som Skien eller Gjøvik, men lista ble toppet av Molde. De færreste kom imidlertid direkte som innflyttere utenbys fra. De kom fra en annen adresse i Oslo, et tegn på at de hadde nådd et stykke vei i livsløpet, sosialt og geografisk, før de kom til U11C.

Beboerne var i alle livets faser, og de ordnet seg den gang som nå, på en rekke måter. Her var i 1933 fire familier med barn. Et foreldrepar bodde sammen med en fraskilt datter og barnet hennes. Noen par hadde ikke barn. Seks enker bodde her, med små barn, med voksne barn; én med svigerdatter og barnebarn. Seks hushold kunne kalles små kvinnekollektiver. De bestod av søstre, av to eller tre ugifte venninner og kolleger, eller av en enke med sin gamle hushjelp. Husholdene i U11C var et eksempel på at den klassiske kjernefamilien bare er én av de mange måtene folk har levd på.

I hovedtrekkene har vel preget av ”lavere øvre middelklasse” holdt seg, også i dag. Gården var planlagt med to butikker, på hver side av passasjen. Eierne av lokalene var aksjonærer; én butikk har en tid tilhørt Ajak fabrikker; det var altså ikke gården som har eid dem. Protokollene gir ikke fullstendige svar på hvilke forretninger som har holdt til her når og i hvilket lokale. Men det har vært en frukt- og tobakksbutikk (omtalt i styreprotokoll i 1933), som fikk nei fra styret da den ville legge om til kolonial. Tobakksbutikk var det også i 1937, men under okkupasjonen ble jo dette en knapphetsvare. I 1938 synes det å ha vært en melkeforretning, som kanskje er den samme som var der i 1949; styret krevde da at vareleveranser dit bare skulle skje gjennom inngangen fra Hegdehaugen. En frisørsalong ble innredet (1941), etter at Helserådet og Bygningskontrollen sa nei til å innrede en hybel i lokalene. I nyere tid har butikkene til venstre huset blant annet Medusa hårskulptur, som tilbød rastafletter, et regnskapsbyrå og dagens Carite, som selger drakter for turn og rytmisk sportsgymnastikk, til høyre har det blant annet vært en akupunktør og i dag et firma som importerer fliser.

Vi har ønsket” ro og orden”. Om” leiegårds-kultur”

Leiegårdene dominerte Oslos boligmasse. Og det var sterke bestrebelser, ikke minst i middelklassestrøkene, på at de skulle holde en standard, en viss prydlig stil. I ”Alle kvinners skikk og bruk”, utgitt i 1942, er det en artikkel om ”leiegårds-kultur”. En får det rådet at en ikke skal på visitt til naboer når en flytter inn. Men en bør sette seg inn ordensregler, og overholde uskrevne regler som at ”man ikke kimer på ringeklokken, ikke smelder gangdøren så det ljomer i huset, ikke spytter og ikke kaster sigarettstumper i trappeoppgangen”. En skal heller ikke” konversere naboens hushjelp”; henvendelser til henne skal via husmoren. Artikkelen runder av med å si at en ikke vil bli kjent med særlig mange i gården, men slutter med dette rådet:” Det er en billig form for høflighet å nikke til hverandre når man passerer hverandre i trappeoppgangen for opp- og nedadgående og det gir en slags uforpliktende samhørighetsfølelse som er meget behagelig”. Denne beskrivelsen av leiegårds-kulturen samsvarer med det Fernanda Sparre Smith erindrer: ”Det var lite kontakt med de øvrige i gården”. At noen kom og presenterte seg ved innflytting, opplevde hun først på 1980-tallet.

Denne tilbaketrukne stilen, der en skulle holde seg til seg sjøl, og ikke lage lyd slik at medboerne hørte det, var middelklassens stil. Det var annerledes enn den gamle Østkanten, der det var lytt mellom leilighetene og folk knakket på døra seint og tidlig. Vestpå var det ”my home is my castle”. Slik var det også i 11C. ”Ro og orden” var målet; det stod som første punkt i husordensreglene for gården fra 1934. Reglene dreier mye seg om lyd: Nattero, stille mellom 16.00 og 18.00 (for middagslur?), slik at en da ikke skulle tale høyt, synge eller bade. Entrédører skulle lukkes forsiktig med håndtak. Barn skulle gå med filttøfler. Musikk- og sangundervisning var forbudt. ”Leieboere med radiohøitaler anmodes om å benytte denne så hensynsfullt som mulig”.

Husordensreglene ble stadig utviklet også etter 1934. I en husleiebok fra 1936 er det innført at badekaret ikke må anvendes til klesvask. En kunne banke tepper på verandaen, men bare fra 8.00 til 10.00 – dette var en tid da det fantes hushjelper og husmødre i leilighetene på formiddagen. I 1976 krevde en ”absolutt ro” mellom 17.00 til 19.00. At en ikke skulle snekre og banke etter 22.00, ble slått fast i 1986. Men styreprotokollene gir eksempler nok på slik ”ro og orden” var det ikke alltid.

Vi bor sammen, men er ikke alltid samstemte

Å bo i lag er ikke uten utfordringer. Det krever smidighet og rimelighet. Og noen ganger var det konflikt; det kunne komme i de beste kretser. På forvinteren 1937 holdt styret møte uten å ha innkalt styreformannen. De øvrige styremedlemmene mente han var inhabil; da han hadde beordret vaktmesteren til å fyre sterkere enn det fyringstabellen tilsa, og med det påført gården ekstra utgifter. De mente at grunnen var at han hadde fjernet en radiator, dermed kunne han ikke få rommet varmt, men det var hans eget feilgrep. Et annet styremedlem hadde gjort det samme, men han sa at han "selvfølgelig" da bar kostnaden sjøl. På et neste styremøte slo formannen kraftig tilbake. Han hadde slett ikke fjernet noen radiator, det var "direkte uefterrettelig", og hadde de spurt, kunne de ha fått vite dette og dermed unngått "denne prostitusjon", altså forvrengning. Styret repliserte at jo, han hadde visst likevel ikke fjernet en radiator, men han hadde fjernet en vegg. Og det ga samme problem med fyring. De påtalte at formannen hadde rettet "et voldsomt og ubehersket angrep" på styremedlemmene, med så "uhøviske uttrykk", at en ikke ville gjengi dem. Men formannen svarte igjen at han hadde ikke sagt noe kvassere enn det han hadde skrevet, altså at det var en "prostitusjon" av sannheten. En tilkalt ekspert ga styret rett i det tekniske. Formannen fratrådte som leder, men ble boende i gården, og ble "fraksjonsfører" og interpellant overfor styret, gjerne knyttet til fyringsspørsmålet. Etter noen år ga styret ham en slags håndsrekning og forsoning. I den kalde vinteren 1941 fikk han tilbud om å få satt opp en ledig radiator gratis.

Konflikten omkring styreformannen var ett eksempel på saker som alltid vil dukke opp når mennesker skal bo i lag. Ulike utgifter skulle fordeles, mellom den enkelte beboerne og gården som helhet, og beboere i mellom. I 1939 lagd noen en oppropsliste til styret for å få sterkere fyring, men ville ha det betalt av gårdens alminnelige driftskostnader. Det ble stemt ned. I 1974 måtte en bestemme om tillegg i brenselskostnader skulle betales per hode eller etter leilighetens størrelse. Et liknende fordelingsproblem gjaldt for eksempel betaling for kondens- og andre fuktskader i golv/tak mellom badene; det ble regulert slik at den leiligheten som hadde golvet og sluket, var ansvarlig.

Den før nevnte styreformannen var på vakt overfor det han mente kunne senke gårdens stil. I 1937 ville han forby at det skulle bo for mange mennesker i leilighetene i forhold til størrelsen. Ja, han ville at styret skulle kunne nekte salg dersom en kunne "vente" at det vil bli for mange. Styret var mer nøkternt, og stemte ham ned. I 1938 avslo formannen framleie, men et nytt flertall omgjorde vedtaket. Det er tydelig at formannen var bekymret for at "standarden" ikke skal holdes.- Ved ett tilfelle, etter en separasjon, førte både mann og kone

seg opp som ”hovedperson” i folketellingsskjemaene. Seinere ble leiligheten tilkjent mannen; den ble solgt, og kona måtte flytte.

I prinsippet har eierne skullet bebo leilighetene. Men det kan være gode grunner til at også andre skal kunne bo her. En storby trenger en viss fleksibel bestand av husrom og leiligheter. For å minske bokostnadene leide flere beboere på 1930- og 40-tallet ut rom til ”enslige losjerende”, som folketellingen sa. Seinere har leiligheter vært framleid; også det fyller et helt legitimt behov i en by. I 1998 var hele 11 av leilighetene leid ut. Problemet har noen ganger vært at leieboerne har vært unge i festglad alder. Klager på bråk i leiligheter har derfor kommet fra tid til annen. Og ulike forsøk på å håndtere dette har vært prøvd. I 1982 vedtok generalforsamlingen at en kunne leie ut i to år, og at framleie skulle godkjennes av styret, i 1986 at det ikke skulle være lov å framleie til firmaer. Noen definitiv løsning har en vel ikke funnet.

En annen kilde til bråk kunne være barn. Ifølge vaktmesterinstruksen fra 1934 skulle han påse at ”barn ikke betreder eller opholder sig på beplantet område”, ja det gjentas at han må tilse at plantene ”ikke utsettes for skade av lekende barn”. Sandkasse for barn på plenen ble stemt ned i 1939. I 1967 ville en nabogård ha opp et skilt ved innkjørselen: ”Barn leker – 10 km”. Styret i vår gård sa ikke nei, men mente for øvrig at det ikke hadde noen interesse for gården. Tidene skifter, om enn seint, så i 1973 sa styret: ”Det er enstemmighet om at barn kan drive vanlig lek på gårdsplassen.” Ja, året etter satte fellesstyrene for de tre gårdene ”barnevennlig politikk” på dagsordenen. Det resulterte i at pigger på gjerdet rundt grøntanlegget ble fjernet, mens det var delte meninger om en barnevogn kunne settes på plenen. I 1981 kom en sandkasse og benker. - Også søte små hunder kan bjeffe og bråke. I 1965 ble eieren av en hund pålagt å lufte henne tidligere på kvelden så folk fikk ro.

Vi og våre ytre ”motstandere”

En slik gård står overfor ulike ytre utfordringer. Noen av dem er alvorlige, andre er kanskje slik at det mer blir et spørsmål om gemytt om en lar seg affisere av dem.

Beboerne i U 11C har villet skjerme seg. Mens det har vært gårder som har ønsket gårdsmusikanter velkommen, skulle vaktmesteren i 11C ”ikke tillate spill av omvankende musikanter eller lignende, og har så vidt mulig å holde sådanne og uvedkommende personer og trafikk vekk fra eiendommene og dissers omgivelser.”

De fleste ”angrepene” har kommet fra Hegdehaugsveien. ”Nordvest-passasjen” ble gjennomgangen i midtblokka kalt, forteller Fernanda Sparre Smith, litt til minne om Roald Amundsen, mye fordi det ofte har blåst her. Noe plunder har passasjen ofte budt på. I 1936 var styret bekymret over ”uro og urenslighet fra folk som sent på aftenen eller om natten går gjennom gjennomgangen”. En tid ble det ”jevnlig” stjålet melkeflasker om morgenen. Styrene har prøvd å regulere ferdselen. I åra som kom, prøvde en med et skilt med ”Gjennomkjørsel og parkering forbudt”, montert på gjerdet ved smia, med en låsbar smijernsport, med et forbud mot ”Sykkelridning” i gjennomgangen, så på gårdsplassen, så en sykkelstopper mot Hegdehaugsveien og så forbud mot å sette sykler i passasjen. Et sykkelstativ ble i stedet satt opp mot Oscars gate. Så i 1991 ble den store steinen plassert, for å hindre rask og tung trafikk. Og portene i gjerdet og i passasjen låses rundt 22.00. Men å stenge gjennomgangen enda mer, er ikke bare praktisk og tungvint; det ligger kanskje på grensa av å krenke den gamle veiretten over tomta?

Med økende bilhold kom parkeringsproblemene. Feilparkerte biler til deltakere på Studentenes Friundervisning og til Studentersamfundet i 11A ble påtalt flere ganger. Fremmedparkering og håndverkere og andre som setter fra seg bilene, er stadig en utfordring. Et framstøt fra 11B i 1975 for å få vekk all parkering i atriet, ble stoppet av 11C, som da viste til ”hevdvunnen praksis” fra 1933. Men i 1993 gikk også 11C inn for å fjerne bilene og åpne for sykler. Gårdens egne parkeringsplasser bak bygget har i alle fall fra 1966 vært fordelt etter et prinsipp om ansiennitet som beboer.

Næringsvirksomheten i Hegdehaugsveien har sant å si skiftet fra å være hyggelige naboer, med godt duftende brød, til å bli en plage. Der O. Jensens kolonial lå på hjørnet mot passasjen lenge etter krigen, kom 7/11 – med ølbrøl fra dem som skal ha pølse seint på natta før de drar hjem etter en mislykket sjekkerunde. Horgen pels holdt lenge til i den andre gården mot Hegdehaugen. På 1980-tallet syntes beboerne i U11C at det durte vel mye av maskinene

derfra. Men forholdsvis var dette beskjedent mot den støyen som kom. I 1992 protesterte første gang gårdens styre mot ombygging til ”danselokale” i Hegdehaugsveien 24-26. Med frisleppet av skjenketider med mer i Oslo skulle dette vise seg å være starten på et voksende problem, med støy fra viftebrøl, tunge bassdrønn, tomflaskedumping og vodkahyl fra restauranter og nattklubber. Helserådet har vært mobilisert, noen delseire er vunnet, men restaurantkapitalen har neppe gitt seg.

Stort sett har blokka unngått store skader og hærverk. Innbrudd har forekommet, særlig i bodene, men ingen virkelig alvorlige. Men rett før jul 1984 kunne det ha gått galt. Først ble en bod tent på i midtoppgangen F den 22. desember, så i oppgangen til høyre, på lille julaften. Brannstifteren ble også observert på julaften. Men pyromanen ble pågrepet før mer skjedde. Noen boder var helt ødelagt, og et sotlag lå overalt, så det var et svare strev å få det reint. - En siste ytre trussel skal nevnes I 1970 ble spørsmålet om ”den tiltagende due- og villkattstand” tatt opp med Helserådet. Men ”katteplagen” fortsatte i mange år, ser en i protokollene

Vi gikk i kjelleren. Okkupasjonen

I slutten av august 1939 var det klart at det gikk mot storkrig, som også kunne ramme det nøytrale Norge. Styret begynte undersøkelser av hva det ville koste å sette i stand kjelleren som bombesikkert tilfluktsrom. Det falt dyrt, og styret fant om høsten at det ”for tiden ikke var grunn til å fremme saken”, som likevel kom opp på generalforsamlingen i desember. En fikk kontakt med en konsulent fra Det civile luftvern, men forslagene synes ikke å ha vært realisert. Styret sa ja til et forslag fra 11B om å slå gjennom en passasje i kjellerne mellom gårdene, men forutsatte at 11B skulle bære kostnadene. Først i februar 1940 ble 150 sekker sand kjøpt til å dekke murene, og innredning av kjelleren satt i gang.

I protokollen synes det som om antall styremøter nå skjæres ned til minimum, ett i året (men en del sider er her skåret ut). Det store problemet var fyring; flere krigsvintrer var kalde. Brensel var knapt og dyrt. For å spare ble det i 1940 foreslått å fyre opp varmtvann bare et par ganger i uka. Vi dusjet kaldt, forteller Fernanda Sparre Smith. Dobbeltvinduer ble i 1942 satt opp i de øverste etasjene fordi leilighetene viste seg vanskelige å holde varme. På slutten av krigen tilsatte gårdene en egen fyringshjelp i tillegg til vaktmesteren.

Krigsåra tæret på folk. Få hushold hadde nå hushjelp, som nok var et tegn på at dette yrket begynte å bli avleggs, men kanskje også på at det var vanskelig å få endene til å møtes. I tre av leilighetene finansierte beboerne leia ved å ta inn enslige losjerende. Ved folketellingen i 1943 er det påført at én de losjerende, en kvinnelig student, ikke var til stede. Hun satt på Bredtvedt kvinnefengsel, for motstandsarbeid.

Ved flyalarmer skulle en gå i i kjelleren. Fernanda Sparre Smith forteller at hun ”ikke gadd” gå ned, men at søsteren gikk ned, og der også ble kjent med nye mennesker. Den spesielle krigssituasjonen skapte et samhold, litt på tvers av den tilbaketrukne ”leiegårdskulturen”. En stund varte denne stemningen ved. Frigjøringsommeren, i juli 1945, fikk gården flaggstang og flagg. Det var enstemmig vedtatt i styret, og stanga ble malt, oljet og montert av ”en rekke leieboere” på dugnad. I 1960 var ikke dugnadsånden den samme; da ble nabogården bedt om å være med på å dekke utgifter til ny stang. Men flaggstangen kunne fortsatt signalisere samhold og anerkjennelse, fra 1984 ble det vedtatt at flagget skulle heises og fires ved dødsfall blant beboerne.

Vi og vaktmestrene. Turdans med variasjoner

Et så stort anlegg må ha stell og tilsyn. Helt fra starten var det planlagt for en felles vaktmester for de tre gårdene. Om en leser protokollene, får en fort inntrykk av et nokså jamt spenningsforhold, uansett hvem som har sittet i styret, uansett hvem som har vært vaktmester og uansett hvordan ordningen har vært organisert. For å si det enkelt: Styrene og beboerne har regelmessig ment at vaktmesteren var usystematisk og lite lydhør og ikke utførte pålagte oppdrag. Heller ikke firmaer har levert til tilfredshet og har vært skiftet flere ganger. Til gjengjeld har styrene som arbeidsgiver ikke gitt ved dørene når det har dreid seg om sosiale goder for vaktmesteren.

Oppgavene for en vaktmester var omfattende. Ifølge vaktmesterinstruksen fra 1934 skulle han vaske trappeoppganger to ganger i uka i alle gårdene, pusse messing og vindusruter én gang i uka, vaske kjeller en gang i året, stå for sentralvarmeanlegg og søppelforbrenning, ha oppsyn med heiser, måke snø, sørge for orden, feie gårdsplass, stenge dører kl. 22.00, feie gårdsplassene og passe på at barn ikke skadet plantene. Vaktmesteren skulle kjenne sin sosiale plassering: ”Han bør vise leieboerne enhver mulig imøtekommenhet og legge vekt på en rolig og bestemt optreden.” Han hadde plikt til å utføre mindre vedlikeholdsarbeider for de enkelte leieboere mot særskilt godtgjørelse. Det kunne være åpne døra etter stengetid for dem som hadde lukket seg ute (1 krone) pakke kraner (1 ½ krone) eller å stake opp vasker og klosetter (2 kroner). Fernanda Sparre Smith forteller om en vaktmester som søstrene hadde gitt oppnavnet ”Mor’n De”. Moren ba ham vurdere om det gikk å fjerne en skillevegg, og han slo til veggen med en slegge. Murstein og puss falt i en svær haug. Hans kommentar var: ”Der hadde De flaks, frue”.

Styrene har ikke vært unødige rause, kan en si. I 1941 ba vaktmesteren om fri én dag i uka, og annen hver søndag. Nå var det ansatt to vaktmestrer, på grunn av arbeid med fyringen, så styret sa at de to kunne veksle mellom å ha fri en ukedag og en søndag. Etter krigen ble først 30 frisøndager i året innført, så i 1965 fikk vaktmesteren fri han annen hver lørdag.

En ganske lang rekke med vaktmestere har enten sagt opp fordi de har funnet bedre alternativ, eller blitt sagt opp – på grunn av påstått slapphet, på grunn av underslag, fordi de ikke flyttet til gården. Det siste har vært et kinkig punkt på flere vis. En vaktmesterleilighet ble innredet i første etasje. En uklarhet har vært i forhold til sidegårdene, hvorvidt de hadde noe krav på leiligheten, En voldgiftsdom i 1978 fastslo at leiligheten tilhører 11C, som skal ha inntektene og bære utgiftene. Men det er uklart om leiligheten kan selges, fordi den kunne

trenges hvis en skulle gjeninnføre en ordning med egen ansatt og herboende vaktmester. Nå leies den ut.

Gården har også hatt vaskehjelp ved sida av vaktmester, delvis utført av enkeltpersoner, noen ganger av beboere mot betaling, eller av et byrå. Ingen av ordningen har vel vært helt prikkfrie. En vaskehjelp ble kritisert for å bruke for lite vann, bare én bøtte for alle trappene. En annen kom ikke. Derimot har gårdens forretningsførere vært ytterst stabile: O.r. sakfører Hans Bang fra starten til 1980, deretter Bjørg Isaksen, til OBOS ble engasjert 1998.

Vi trenger fellesskap – og vedlikehold

Etter de første etableringsåra og etter krigen kom en tid da gården kan sies å ha satt seg. Rutiner var etablert; den tekniske standarden fortsatt god. Situasjonen kan leses ut av styreprotokollen; i mange år var det bare ett år styremøte og så generalforsamlingen.

Men så meldte behovet for vedlikehold seg, og de første tekniske løsningene var ikke lenger ”helt moderne”. Som ett eksempel: I 1969 fant generalforsamlingen å måtte øke husleiene med 33 1/3%. Antall styremedlemmer ble i 1989 økt fra tre til fem + to varamedlemmer. Møtehyppigheten i styret spratt i været, fra ett til i åtte-ni per år utover på 1980-og 1990-tallet. Økt aktivitet skyldtes også innsatsvillige styremedlemmer, som har lagt ned et betydelig arbeid. De synes også å ha hatt en forståelse for hva som trengs for å skape det nødvendige minstemålet av fellesskap. I 1988 hadde styreleder i en nabogårdene foreslått et usedvanlig spisst rundskriv om søppelhåndtering. ”Tonen var slik at vi ikke velger å spre dette i 11C”, vedtok styret her i blokka. Fra slutten av 1990-tallet er det nesten hvert år holdt en takfest, i en del år har det også vært en julemarkering i gårdsrommet. Et eget U11C-nytt kom fra 2000.

Generalforsamlingen i 1983 begynte på en diskusjon om ny organisasjon, fra å være et aksjeselskap med leiebore til å bli et sameie med sjøleierleiligheter. Dette ble vedtatt på ekstraordinær generalforsamling i 1984, og tinglyst i 1985.

Behovet for ny innsats dreide det seg for det første om ytre vedlikehold. Vedtak om hel oppussing ble gjort i 1950, men synes ikke å ha blitt iverksatt før i 1964-65. En tredel av fasaden måtte pusses, konstaterte en i 1987. I 1989 diskuteres oppussing i oppgangene. I 2007 ble totaloppussingen av fasaden mot Hegdehaugen ferdig. I 1991 tok 11B opp spørsmålet om å montere større balkonger. Men de aktuelle beboerne i 11C delte seg på midten, slik at det da ikke ble forfulgt. Men i de aller siste åra ble balkonger bygd også mot Oscars gate. Her skal det ikke gås mer i detalj – men minne om at slikt vedlikehold har gjeldt en lang rekke biter av bygget, fra tak til takrenner, blomsterkasser og dører.

Behovet for innsats gjaldt også alle de store tekniske installasjonene.

Det opprinnelige koksfyrt sentralvarmeanlegget fungerte ikke helt godt. Det ble supplert med en stoker, altså en automatisk tilførselsordning, en ”automatisk fyrbøter” som leverandøren sa. Men den viste seg å fungere dårlig og skapte plunder i åra som kom. I 1948 diskuterte generalforsamlingen å gå over til enten elektrisitet eller olje. I 1956 ble koksen

skiftet ut med et oljefyringsanlegg fra A/S Norske Esso. 1991 vurderte en elektrisitet som alternativ til oljefyring. Løsningen ble en kombinasjon. I 2001 og 2002 ble gammel oljebrenner og fyrkjele erstattet, en stor og dyr operasjon. I 2005 ble det installert et kontrollpanel, som automatisk skiftet mellom olje og elektrisitet etter fyringsbehov og pris – viktig når en husker at fyring er den største av de løpende kostnadene. Framtida vil vise om fjernvarme og solceller kan være supplement eller alternativ.

Søppelforbrenningsovnene skapte problemer med lukt. I 1965 ønsket 11B å legge om fra brenning til tømning og bortkjøring. De to andre gårdene ville ikke, men det ble innskjerpet av det bare skulle brennes en kort tid på formiddagen. Men i 1967 ble det på nytt vurdert å legge om det eksisterende ”nedkastsystemet”, men det ble for dyrt. Først fra 1987 kom et søppelskur ved gavlveggen til 11B. Avtalen om skuret ble sagt opp fra nye eiere i Uranienborgveien 11A i 2005 for som nevnt å anlegge parkeringsplasser. Etter en periode med litt henstrødde kasser, fikk fellesstyrene i 2007 gravd de nåværende søppelbrønnene, etter råd fra Renholdsverket. - Noen tror det gamle nedkastanlegget fortsatt fungerer. Etter et rekkelegg på terrassen for noen år siden kastet deltakerne likevel skallet ned i sjakta; nokså merkbart etter noen dager i sommervarmen!

Vaskeriet har også krevd oppmerksomhet, med stadige reparasjoner og utskiftninger av maskinene – og forsøk på å finne gode ordninger. En annen stor sak gjaldt soilrørene som truet med å sprekke. I 2002 ble det tredd med en ”strømpe” innvendig; det skal utsette utskifting med enda la oss si 15 år. At gården hadde elevator, heis, var i 1933 sjølsagt – og påbudt. Fra tid til annen har den slått krøll på seg, stanset, stundom mellom to etasjer. Midt på 1990-tallet meldte Heiskontrollen at anlegget var ”gammelt, slitt, brannfarlig. I 1995 ble det helt overhålet, og heisen i G ble skiftet ut, av Mellbye Heisservice, som også seinere har hatt ansvaret.

I reklamen i 1933 ble det skrytt av en 30 meter høy radioantenne. Igjen – ”helt moderne”. Oslo Kringkaster, en av forløperne til Norsk Rikskringkasting, hadde startet sendingene i 1925. Også når det gjaldt fjernsyn var gården tidlig ute. I 1960, samme året de regulære sendingene tok til, undersøkte en hva en kombinert antenne ville koste. En egen svenskeantenne ble vurdert fra 1969, men falt imidlertid for dyrt, mente en i 1980. Kabel-TV ble vurdert fra 1982, og vedtatt i 1987, med Janco som leverandør.

Balkonger var som nevnt ett gode ved mange av leilighetene. Men gården har hatt et enda større gode – takterrassen. Lenge synes den egentlig ikke å ha vært mye i bruk. Søstrene

Fernanda og Sunniva Sparre Smith pleide på 1930-tallet å sole seg på det helt øverste taket – i dag jo klart forbudt. I 1980 ble benker kjøpt inn. I 1986 ble terrassen skikkelig reingjort. Og en tok opp om det kunne legges tregolv og plantes blomster. I mai 1991 tok et styremedlem opp ideen om et nabotreff på taket for alle som bodde i gården. En dugnad i 1992 for å heve standarden på terrassen gikk bra, med godt oppmøte. ”Sterk innsats”, kommenteres det i protokollen. Og slik har det vært fra ildsjeler seinere.

Gården har også hatt grøntanlegg ute, et felles i atriet og noen mindre flekker bak huset. Plassen foran plenen i atriet ble asfaltert 1935. Bak husene var det da grus. Vaktmesteren pleide å rake her om morgenen – og kunne lytte til Sunniva Sparre Smiths fløteøvelser. Seinere ble det asfaltert også her. En plan for hageanlegg ble utarbeidet i 1946, men ble for dyrt. Villvin ble vurdert. Tørkeplassen og bankeplassen på de små flekkene bak gården ble fjernet i 1989, stativene var litt brukt og i dårlig stand. En kompostbeholder ble anlagt på den tidligere bankeplassen. Plen bak huset ble vedtatt opparbeidet i 1978. Og blomster er plantet. Men partiet er skyggefullt og har vært vanskelig å få sving på. Trær er stadig beskåret, med en viss uenighet mellom dem som syntes de skygget, og dem som likte de store løvkronene.

Vi i de neste 75 åra?

75 år er ingen alder, verken for en dame eller for en gård. Tegl er et solid materiale. Alt i alt er U11 Nord i god teknisk stand. Om gården kan bli litt våt på føttene når det regner hardt, er det til å bære.

Hva bringer de neste åra? Det er vanskelig å spå, og spesielt om framtida, som den danske humoristen Storm P. sa. Kanskje vil utfordringer knyttet til klima og miljø komme til – solceller, kildesortering og kompostering? Men mange utfordringer vil være det samme – å finne avveininger mellom utfoldelse og hensynet til andre, å lage rimelige økonomiske fordelinger, å ha kontroll over utgiftene, å skjøtte gården teknisk og estetisk, å skape en grei stemning, å sørge for det nødvendige innslaget av fellesskap. Om vi ikke lenger bor i Frydens dal, så lever en da ganske bra her?

Kilder

Skriftlige

Utrykte

Arkivet til Uranienborgveien 11 Nord:

Generalforsamlingsprotokoller 1933-2008

Styreprotokoller 1933-2008

Plan- og bygningsetaten:

Byggemeldinger fra Uranienborgveien 11 C/Nord fra 1932 og framover

Oslo Byarkiv:

Kommunale folketellingslister for Uranienborgveien 11C 1933 og 1943

Trykte

Oslo Museum, Bymuseet: Avisartikler fra det topografiske klipparkivet

Blix forlag: *Det nye Oslo. Billeder og Tekst*, Oslo 1934

Blix forlag: *Oslo. Aker-Bærum-Asker-Strømmen- Lillestrøm-Oppegård. Billeder og tekst*, Oslo u.å. (1934?)

Hoffstad, P.D. og Ivar Nyquist: *Oslo gårdkalender. Nybygg 1925-1945*, Oslo 1945

Oftedal, Johanna (red.): *Alle Kvinners skikk og bruk*, Oslo 1942

Muntlige

Samtale med Brita Nyquist 19. mai 2008

Samtale med Fernanda Sparre Smith 23. mai 2008

Bildelige

Oslo Museum. Bymuseet:

Fotografier

Kart

Litteratur

Bomann-Larsen, Tor: *Roald Amundsen. En biografi*, Oslo 1998

Bruun, Ole Daniel: *Arkitektur i Oslo*, Oslo 1999

Bydelsutvalg 2 (utgiver): *Byen bak Slottet. Uranienborg-Majorstuen*, Oslo

Det Norske Studentersamfund: *Det Norske Studentersamfund gjennom 150 år*, Oslo 1963

Hansen, Reidar og Øyvind Reisegg: *Oslo før og nå*, Oslo 1992

Gjesdahl, Tore Sofie: Slottet og villaområdet "Bak Slottet", i Bydelsutvalg 2

Holm, Arne B.: Løkkene. Fra beitemark til villastrøk, i Bydelsutvalg 2 (utgiver) 1988

Kavli, Guthorm og Gunnar Hjelde: *Slottet i Oslo*, Oslo 1973

Kjeldstadli, Knut: *Den delte byen. Oslo bys historie 1900-1948, bind 4*, Oslo 1990???

Levin, Mona: *Oslo Nye Teater*, Oslo 2004(sjekk)

Moberg, Harald: Oslo bymark, i Bydelsutvalg (utgiver) 1988

Risåsen, Geir Thomas: *Det kongelige slott*, Oslo 2006

Sameiet Uranienborgveien 11 Nord: Sameiermøte 2008,

Sandberg, Torill Marlene og Gro Enerstvedt Smenes: *Uranienborgveien 2*, Oslo 2002